



Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 6 - Number: 22, p. 13-28, Winter 2022

Göç Temalı Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Bir Değer Analiz Çalışması* **

A Value Analysis Study for Illustrated Children's Books with the Theme of Migration

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1142260>

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
07.07.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
23.10.2022

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.12.2022

Asya Studies

Muhammet Sönmez
Öğretmen / Millî Eğitim Bakanlığı
muhammetsnmz41@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0001-6516-7635>

Doç. Dr. Bilal Yorulmaz
Marmara Üniversitesi,
Atatürk Eğitim Fakültesi, Temel
Eğitim Bölümü
bilal.yorulmaz@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0003-3456-0797>

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir.

** Bu çalışma Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 21.03.2022 tarih ve 254416 belge numarası onayı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Öz

Göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan değerleri incelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 14 göç temalı resimli çocuk kitabı ve 9 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan resimli çocuk kitapları benzeşik örnekleme yöntemi kullanılarak, çalışmadaki sınıf öğretmenleri ise kolay ulaşılabilir durum örnekleme yönteminden yararlanılarak seçilmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen değerler kontrol listesi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Veri toplama araçları geliştirilirken daha önce gerçekleştirilmiş benzer çalışmalardan ve alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuş ve böylece araştırmanın bulguları ortaya çıkarılmıştır. İçerik analizi işlemine kodlayıcı güvenilirliğini sağlamak için 3 farklı sınıf öğretmeni tarafından değer etiketlemesi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda göç temalı resimli çocuk kitaplarında en fazla dürüstlük, dostluk, sevgi ve estetik değerlerinin varlığı, en az ise kültürel mirasa sahip çıkma, saygı ve adalet değerlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlarla birlikte kitaplarda bulunan değerlere aykırı durumlar da ortaya çıkarılmıştır. Savaş, misafirperverliğe aykırılık, güvensizlik, ırkçılık, tutsaklık, ölüm gibi değerlere aykırı durumların kitaplarda sıklıkla yer aldığı ortaya çıkmıştır. Bunlara ek olarak sınıf öğretmenleri göç temalı resimli çocuk kitaplarını değer öğretiminde kullanılabılır bir araç olarak görmekte, kitapları dil ve anlatım yönünün korku ve şiddet içermesi nedeniyle de eleştirmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Resimli Çocuk Kitapları, Değer, Göç

Abstract

This study examines the values in illustrated children's books with the theme of migration. It was designed using a qualitative research designs case study. The research study group consisted of 14 illustrated children's books with the theme of migration and nine primary teachers. The data from the research were collected with the values checklist and semi-structured interview form developed by the researchers. The data obtained were subjected to content analysis and the findings of the research were revealed. As a result of the research, it has been determined that the values of honesty, friendship, love, and aesthetics are the highest in the illustrated children's books with the theme of migration, and protection of cultural heritage, respect, and justice values are the least. Along with these results, situations contrary to the values found in the books were also revealed. It has been revealed that situations contrary to values such as war, hostility, insecurity, racism, captivity, and death are frequently included in the books. At the same time, primary school teachers see immigration-themed children's picture books as a tool that can be used in value teaching, and they criticize the language and expression aspects of the books because they contain fear and violence.

Keywords: Illustrated Children's Books, Value, Migration

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Sönmez, M. ve Yorulmaz, B. (2022). Göç Temalı Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Bir Değer Analiz Çalışması. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 6(22), 13-28.

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı ürünleri; masallar, hikâyeler ve çizgi romanlar çocuğun gelecek yaşantılarının, değer, davranış ve inançlarının şekillenmesinde önemli rol oynar. Çocuklar, erken yaşlardan itibaren kitaplarda ele alınan olaylar ve bu olayların sonuçlarıyla etkileşime geçerek kendi hayatlarından izlerle karşılaşır (Ülker Erdem, Aydos ve Çoban, 2016: 915). Resimli çocuk kitapları, çocuğun temel dil becerilerinin, dili kullanım şekillerinin, kelime hazinelerinin ve anlama becerilerinin gelişimine katkı sağlar (Barnitz, Gipe ve Richards, 1999: 528). Bunlara ek olarak çocuğa edebi zevk verme, üst düzey düşünme becerileri kazandırma ve hayal gücü gelişimini sağlamak için de önemlidir. Resimli çocuk kitapları yoğun olarak çocuklar için tercih edilse de bu kitaplar yetişkinler de dâhil olmak üzere tüm yaş gruplarına hitap eden etkinliklerle öğrenmenin bir parçasıdır (İnal, 2021: 167). Lukens, Smith ve Coffel (2013; Akt. Bulut, 2018: 385) çocuk edebiyatı ürünlerinin sosyal ve kültürel durumlara, çevreye ve güncel sosyal olaylarla ilgili konulara göre şekillenebileceğini belirtir. Çocuk kitaplarında yer alan çocukların algılayabileceği, çocuğun gelişim seviyesine uygun gerçekçi mesajlar, çocukların hayatın gerçeklerine karşı doğru ve dengeli bir bakış açısı oluşturmalarına olanak tanımaktadır (Yiğitbaşı, 2018: 54).

Toplumsal gerçeklik ya da toplumsal sorunları konu edinen kitapların çocuklardan uzak tutulması, onların sosyal rolleri ve statülerinin gelişimini olumsuz etkileyecektir (Mallan, 2017; Akt. Bulut, 2018: 389). Resimli çocuk kitapları okuryazarlık eğitiminin yanı sıra evrensel bir konu olan göç ve kültürel duyarlılık alanlarında da empati becerisi kazandırmak için kullanılmaktadır (Özyıldırım, Kurudayıoğlu ve Yıldırım, 2021: 283). Göç ve göçmenler üzerine yazılmış çocuk edebiyatı ürünleri, birçok çocuğun nispeten kısa hayatlarında deneyimlemek zorunda kaldığı hikâye, duygu ve korkularını paylaşmak, bu hikâyelerde yer alan medya mitleri ve klişeleri ortaya çıkarmak için ideal bir araç olarak görülmektedir (Hope, 2008: 123). Göç ve göçmenleri konu edinerek yazılan metinler çocukların çevrelerinde yaşanan olayları anlamlandırma, empati ve hayal gücünü geliştirmede önemli rol oynamaktadır (Ward ve Warren, 2019: 1-2). Toplumun tüm kesimlerini ve tüm bireyleri ilgilendiren bu durumla ilgili farklı öykülerle yazılmış resimli çocuk kitapları, çocukların bu konuyla ilgili bakış açısı kazanmalarına katkı sağlamaktadır (Bulut, 2018: 388). Göç ve göçmenler ile ilgili yazılmış kitaplar korku, keder gibi çeşitli evrensel duygular içermekte, birçok resimli çocuk kitabında şefkat, saygı, empati, hoşgörü, adalet gibi konuların anlamlandırılması için fırsatlar barındırdığı belirtilmektedir (Dolan, 2014: 95). Göç ve göçmen çocukları empatik bir bakış açısıyla ele alan kitaplar, yeni gelenleri ötekileştiren söylemlere karşı koymada değerli bir rol oynamaktadır. Bu konuda yayımlanmış birçok resimli çocuk kitabı göçmenler için anlayış ve nezaket unsurları içermektedir (Cummins, 2016: 27). Yapılan araştırmalara göre göçle ilgili yazılmış resimli çocuk kitapları göçmenlere karşı anlayış ve empatinin nasıl geliştirilebileceğini, ön yargı ve genellemelerin nasıl ortadan kaldırılabilirliğini, nezaket, misafirperverlik, saygı gibi değerlerin öğretilerilebileceğini vurgulamaktadır (Braden, 2019: 478; Horne, 2010: 7).

Değerler; insan ilişkilerine yön veren, toplumsal barış ve huzurun sağlanmasına destek olan, toplumdan topluma çeşitlilik gösteren inançlar olarak tanımlanmaktadır (Cengiz ve Duran, 2017: 205). Çocuğun hayal dünyasından yola çıkarak gerçek dünyanın kapılarını açan resimli çocuk kitapları, değer ediniminin de önemli yardımcıları olarak görülmektedir (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014: 45). Resimli çocuk kitaplarının toplumun inanç yapısını şekillendiren değer ediniminde önemli bir araç olması ve toplumsal bir olgu olan göçün resimli çocuk kitaplarında hangi değerlerle işlendiği merak uyandırmaktadır. Ulusal ve uluslararası alanyazında göç temalı resimli çocuk kitaplarına yönelik ve resimli çocuk kitaplarının değer öğretimindeki işlevine yönelik araştırmaların varlığı görülmektedir.

Resimli çocuk kitaplarında bulunan değerlerin incelenmesine (Öksüz, Keskin ve Çetinkaya, 2018; Cengiz ve Duran, 2017; Dirican ve Dağlıoğlu, 2014; Dilek, 2017), resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz öğelerin incelenmesine (Ülker Erdem, Aydos ve Çoban, 2016), resimli çocuk kitaplarının çocukların değer kazanımlarına etkisine (Akyol, 2021; Fernández, Fernández ve Martín, 2019), göç olgusunun anlatıldığı çocuk kitaplarının incelenmesine (Altunbay ve Çakır, 2018; Arıcı ve Işıtan, 2021; Arseven, 2016; Bayram, 2019; Kıymaz ve Kıymaz, 2015; Temur ve Ertem, 2019; Uysal ve Şen, 2021; Yakar, 2017; Yiğitbaşı, 2018; Yi, 2014), resimli çocuk kitaplarını göç ve kültürlerarası duyarlılık bağlamında incelenmesine yönelik çeşitli çalışmalar vardır (İnal, 2021; Melanlioğlu, 2020; Yıldırım, Aykaç ve Okçu, 2019; Bulut, 2018; Özyıldırım, Kurudayıoğlu ve Yıldırım, 2021). Mevcut araştırma ise göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan değerleri incelemek için tasarlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan değerler nelerdir?
2. Göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan değerlere aykırı durumlar nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin göç temalı resimli çocuk kitaplarının değerler eğitiminde kullanılabilirliği hakkındaki görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Göç temalı resimli çocuk kitaplarını içerdikleri değerler bakımından incelemeyi hedefleyen bu araştırma bir durum çalışması niteliğindedir. Durum çalışması; sınırları net olarak belli olmayan, birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu güncel olay ve olguları inceleyen görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada da göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan değerler ve bu kitapların değer öğretiminde kullanılabilirliğine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda araştırma deseni olarak durum çalışması seçilmiştir.

Çalışma Materyali ve Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 14 resimli çocuk kitabı ve 9 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Türkiye’de basılı olarak satılan göç temalı resimli çocuk kitapları incelenmiştir. Araştırmada kullanılacak kitaplar benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Bu örnekleme yönteminde aynı gruba dâhil, benzeşik bir örneklem oluşturma yoluyla belirli bir alt grup tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada kullanılan kitapların belirlenmesi sürecinde öncelikle kitap satış siteleri incelenerek göç temalı resimli çocuk kitapları incelenmiştir. Bu süreçte göç temalı 17 kitap belirlenmiştir. Bu kitaplardan ikisine hiç ulaşılamamış, kitaplardan birinin yazılı metin içermeyen yalnızca görsel metinden oluşan sessiz bir kitap olduğu görülmüştür. Kalan 14 kitap araştırmanın çalışma materyali olarak kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen kitapların betimsel özelliklerine tablo 1’de yer verilmiştir;

Tablo 1: Araştırma Kapsamında İncelenen Kitaplar

Kitap Adı	Yazar	Yayınevi
Arkadaşım Korku	Francesca Sanna	Taze Kitap
Başka Bir Yerde Yaşasaydım	Constance Qrbeck	Abm Yayınevi
Benim Adım Mülteci Değil	Kate Milner	Arden
Bot Hikayesi	Kyo Maclear	Albaraka Yayınları
Dönme Dolap	Tülin Kozikoğlu	Egmont Yayıncılık
Evinden Uzakta	Pimm Van Hest	Gergedan Yayınları
Hoş Geldiniz!	Barroux	Redhouse Kidz Yayınları
Karton Kutu	Merve Çirişoğlu Çotur	Uçan At
Kayıptaki Çocuk	Maya Mizuno, Vonne Hemels	Timaş Çocuk
Mervan'ın Yolculuğu	Patricia de Arias	Edam
Öteki Aslanlar	Gökçe Gökçeer	Masalperest
Taştan Adımlar	Margriet Ruurs	Nesin Yayınevi
Yolculuk	Francesca Sanna	Taze Kitap
Tarik ve Beyaz Karga	Kutup Yıldızı Kolektifi	Sarıgaga yayıncılık

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Katılımcılar Kocaeli ilinin Dilovası ilçesinde bir devlet okulunda görev yapmakta olan sınıf öğretmenleridir. Katılımcı sınıf öğretmenlerinin 6’sı kadın 3’ü erkektir. Mesleki kıdemleri 3 ile 10 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Daha önce katılımcı sınıf öğretmenlerinin sınıflarında göçmen öğrenciler yer almıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verilerinin bir bölümü araştırmacılar tarafından oluşturulan değer kontrol listesiyle toplanmıştır. Bu bağlamda alanyazında yapılmış benzer çalışmalar (Cengiz ve Duran, 2017; Darıcan ve Dağlıoğlu, 2014; Dilek, 2017) incelenerek bir “Değerler Kontrol Listesi” oluşturulmuştur. Oluşturulan kontrol listesi 21 değerden oluşmaktadır. Değerler Kontrol Listesi oluşturulma sürecinde iki sınıf eğitimi alan uzmanın görüşlerinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda değerler listesinde olan değerlere göre bu değerlere aykırı durumlar da belirlenmiştir. Araştırmanın bir diğer veri toplama aracı, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Form beş adet demografik bilgi sorusu ve yedi adet açık uçlu soruyla birlikte toplam 12 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu oluşturulurken Değerler Kontrol Listesi oluşturulurken görüş bildiren uzmanların görüşlerine tekrar başvurulmuştur. Açık uçlu sorular sırasıyla aşağıda verilmiştir:

- 1-Sizce göç temalı resimli çocuk kitaplarında hangi değerler yoğun olarak bulunmalıdır?
- 2-Okuduğunuz göç temalı resimli çocuk kitaplarıyla öğrencilere hangi değerler kazandırılabilir?
- 3-Okuduğunuz göç temalı resimli çocuk kitapları değer öğretiminde kullanılabilir mi? Nasıl?
- 4-Okuduğunuz göç temalı resimli çocuk kitaplarıyla öğrencilere değer öğretimi yaparken nelere dikkat edilmeli?
- 5-Okuduğunuz göç temalı resimli çocuk kitaplarının değer öğretiminde güçlü yönleri nelerdir?
- 6-Okuduğunuz göç temalı resimli çocuk kitaplarının değer öğretiminde zayıf yönleri nelerdir?
- 7-Okuduğunuz göç temalı resimli çocuk kitaplarıyla değer öğretimi yaparken karşılaşılabileceğiniz olası problemler nelerdir?

Verilerin Toplanması

Veri toplama süreci araştırmada kullanılacak kitapları belirleme işlemiyle başlamıştır. Bu süreçte kitap satış siteleri incelenerek göç temalı resimli çocuk kitapları belirlenmiştir. Göç konulu 17 kitap tespit edilmiştir. Bu kitaplardan ikisine ulaşılamamıştır. Kalan 15 kitap temin edilmiş ancak bir kitabın sessiz kitap olduğu görülerek araştırma süreci dışında bırakılmıştır. Araştırmada kullanılacak kitapların belirlenmesiyle birlikte ilgili doküman analizleri gerçekleştirilmiştir. Doküman analizleri, araştırmak istenilen olgu ve olaylar hakkında bilgi barındıran yazılı materyallerin incelenmesine dayanan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırmada kullanılan kitaplar ulaştırılmıştır. Katılımcılar kitapları okuduktan sonra daha önceden hazırlanan form kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında ses kaydı alınmış ve kayıtlar dikte edilerek Excel dosyasına aktarılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak araştırmanın veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Göç temalı resimli çocuk kitapları içerik analizine tabi tutularak değerler ve değerlere aykırı durumlar belirlenmiştir. Bu süreçte her bir cümle tek tek okunarak barındırdıkları değerler ortaya çıkarılmıştır. Metinde yer alan cümleler bir değeri ifade ediyorsa ilgili kategoriye alınmış, cümle hiçbir değer barındırmıyorsa herhangi bir kategoriye alınmamıştır. Ortaya çıkarılan değerlerin sıklık ve yüzdeleri hesaplanarak tablolaştırılmıştır. Tabloların altına her değer için bir örnek ifade eklenmiştir. Örnek ifadelerin sonunda parantez içinde ilgili değer geçtiği kitap ve sayfa numarası yer almaktadır. İçerik analizi yönteminde kuralla dayalı kodlamalar yardımıyla bazı sözcükler daha küçük kodlamalarla ifade edilebilir (Sönmez ve Alacapınar, 2017). Görüşmeler gerçekleştirilirken katılımcıların izniyle ses kaydı alınmıştır. Alınan ses kayıtları dikte edilerek elektronik ortama aktarılmıştır. Görüşme formuna verilen yanıtlar da içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Ortaya çıkan verilerin sıklık ve yüzdeleri hesaplanarak tablolar hâline getirilmiştir. Katılımcılar görüşme sırasına göre “katılımcı” kelimesinin baş harfleri verilerek K1, K2, K3... şeklinde kodlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

İç güvenirlik

Araştırma sürecinde kodlayıcı güvenirliliğini arttırmak için değer etiketlemeleri 3 farklı sınıf öğretmeni tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan doküman analizi ve ulaşılan kodlamalar arasındaki tutarlılık güvenirliliği Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formüle göre hesaplanmıştır. Miles ve Huberman modelinde kodlayıcılar arasındaki görüş birliği; (Görüş birliği/Terim sayısı) x 100 formülüyle hesaplanmaktadır. Bu formüle göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması

beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu formül doğrultusunda yapılan hesaplamalarda kodlayıcı güvenilirliği %91 bulunmuştur. Ancak bazı ifadelerde değer olup olmadığı ya da hangi değere dâhil edilmesi gerektiği hakkında kesin karar verme konusunda araştırmacılar tereddüt yaşamıştır. Bu tarz ifadeler ve kesin karar verilemeyen durumlar için Erlandson, Harris, Skipper ve Allen'in (1993) önerdiği üzere son karar ortaya çıkana kadar ifade üzerine tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Karasız kalınan ifadeler kodlayıcılar tarafından birlikte gözden geçirilmiştir. Karar çıkmaması durumunda başka bir sınıf öğretmenin görüşüne başvurularak karar verilmiştir.

Dış güvenilirlik

Araştırma sürecinde içerik analizi ve doküman incelemesi yapan araştırmacılar daha önce bu yöntemleri kullanmış ve tecrübe sahibidir. Aynı şekilde kitapları inceleyen sınıf öğretmenleri resimli çocuk kitaplarına ilgi duyan ve sınıflarında benzer kitapları kullanan öğretmenlerdir. İçerik analizi ve doküman incelenmesi sürecinde öğretmenlere süreç hakkında bilgi verilerek analizlerin kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Araştırma sürecinde kitaplar her bir öğretmene farklı zamanlarda verilmiş ve kodlama yaparken farklı görüşlerin etkisinde kalmalarının önüne geçilmiştir. Ardından elde edilen görüşler incelenmiş, tüm kodlayıcılarla birlikte farklı değer görüşü bildirilen ya da karar verilemeyen durumlar tartışılarak bir sonuca varılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin göç temalı resimli çocuk kitaplarına yönelik görüşlerine dair yapılan görüşmeler için katılımcılara kitaplar ulaştırılmış ve tüm kitapları okuyup incelemeleri istenmiştir. Yapılan görüşmeler katılımcıların istedikleri ve kendilerini rahat hissettikleri zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında ses kaydı almak için katılımcılardan izin istenmiş ve bu doğrultuda ses kaydı alınarak görüşmeler sürdürülmüştür.

İnanırlık

Araştırmanın kendi içerisinde bir bütün olarak ortaya çıkması ve araştırmacıdan kaynaklanan hataları en aza indirmek için göç temalı resimli çocuk kitapları değerler açısından incelenirken farklı zamanlarda başa dönerek araştırma süreci kontrol edilmiştir. Araştırmacıların farklı zamanlarda aynı değerlere ulaşmaları araştırma sürecinin kendi içerisinde uyumlu olduğunu gösterir niteliktedir. Hazırlanan görüşme formu yarı yapılandırılmış şekilde organize edilerek derinlemesine bilgi almak hedeflenmiştir. Görüşme formu hazırlama sürecinde uzman görüşlerinden ve ilgili alanyazından faydalanılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler esnasında ses kaydı alınmış, ses kayıtları dikte edilerek dijital ortama aktarılmıştır. Araştırmacı yanlılığı unsurunu göz önüne alarak elde edilen analizler araştırma dışında bulunan 3 sınıf öğretmenine analiz ettirilerek tutarlı sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığı kontrol edilmiştir.

Aktarılabirlik

Araştırmanın aktarılabirliğini sağlamak için Türkiye'de basılan göç temalı resimli çocuk kitapları araştırılmış ve toplam 17 kitaba ulaşılmıştır. Ulaşılan kitaplar araştırma kapsamında birtakım kriterler doğrultusunda incelenmiştir:

1. Türkçe yazılmış ya da Türkçeye çevrilmiş olma
2. Resimli çocuk kitabı olma
3. Hikâye edici metin olma
4. Yazılı metin bulundurma

Araştırma kapsamında Amir Yolunu Kaybediyor kitabına hiç ulaşamadığı için araştırma dışında bırakılmış, Venessa'nın Yanındayım kitabı yalnızca görsel metin üzerine kurulmuş bir sessiz kitap olduğu için araştırmaya dâhil edilmemiş, Herkes Burada! Bizim Rengârenk Yaşamımız kitabı ise resimli çocuk kitabı niteliklerini tam olarak karşılayan bir hikâye kurgusunu barındırmadığı için araştırma sürecinde yer almamıştır. Araştırmada göç temalı 17 resimli çocuk kitabından 14'ü incelenerek kitapların önemli bir çoğunluğu araştırmaya dâhil edilmiştir. İncelenen kitaplara yönelik öğretmen görüşlerine de yer verilerek kitapların farklı kişiler tarafından nasıl değerlendirildiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen öğretmen görüşlerinden ve kitaplardan doğrudan alıntılar raporlaştırılarak bulgular kısmında sunulmuştur.

Etik Kurul Beyanı

Kurul Adı: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Karar Tarihi: 21.03.2022

Belge Numarası: 254416

BULGULAR

Araştırma sürecinde ele edilen veriler tablolar hâline getirilmiştir. Bulgular kısmında kitaplarda yer alan değerlerin sıklık ve yüzdeleri, her bir kitapta hangi değerlerin hangi sıklıkta yer aldığı ve sınıf öğretmenlerinin kitaplara yönelik görüş ve tepkileri yer almaktadır. Bu bölümde değerlere yönelik örnek ifadeler de yer almaktadır. İlk olarak göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan değerlere yer verilmiştir.

Tablo 2: Göç Temalı Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Değerler

Değerler Listesi	<i>f</i>	%
Dürüstlük	52	11.23
Sevgi	50	10.80
Dostluk	47	10.15
Estetik	46	9.94
Özgürlük	36	7.78
Cesaret	32	6.91
Sabır	22	4.75
Yardımsızlık	19	4.10
Aile birliğine önem verme	18	3.89
Sorumluluk	18	3.89
Dayanışma	16	3.46
Saygı	16	3.46
Şefkat	16	3.46
Hoşgörü	15	3.24
Barış	13	2.81
Misafirperverlik	13	2.81
Fedakârlık	10	2.16
Çalışkanlık	7	1.51
Vatanseverlik	7	1.51
Kültürel mirasa sahip çıkma	5	1.08
Öz denetim	4	0.86
Adalet	1	0.22
Toplam	463	100

Tablo 2’de incelenen değerler arasından kitaplarda en sık ifade edilen değer dürüstlük olduğu görülmektedir. Dürüstlük değeri, değerler toplamının %11.23’ünü oluşturmaktadır. Sevgi (%10.80), dostluk (%10.15), estetik (%9.94), özgürlük (%7.78) ve cesaret (%6.91) değerleri de kitaplarda sık ifade edilen değerler arasındadır. Sabır, yardımsızlık, aile birliğine önem verme, sorumluluk, dayanışma, saygı, şefkat, hoşgörü, barış, misafirperverlik ve fedakârlık değerlerine de önemli ölçüde yer verildiği tablodan anlaşılmaktadır. Kitaplarda daha az ifade edilen değerler ise sırasıyla adalet, öz denetim, kültürel mirasa saygı, vatanseverlik ve çalışkanlık olarak ortaya çıkmaktadır. Kitaplarda yer alan örnek değer ifadeleri şu şekildedir:

Dürüstlük: *Korku okulu pek sevmiyor. Öğretmen adımı yanlış söylediğinde sinirleniyor ve daha da büyüyor.* (Arkadaşım Korku: 11)

Tablo 3 (devamı): Kitap Temelinde Değer Analizleri

Kitap isimleri	Dürüstlük	Sevgi	Dostluk	Estetik	Özgürlük	Cesaret	Sabır	Yardımsesverlik	Aile birliğine önem verme	Sorumluluk	Dayanışma	Saygı	Şefkat	Hoşgörü	Barış	Misafirperverlik	Fedakârlık	Çalışkanlık	Vatanseverlik	Kültürel mirasa sahip çıkma	Öz denetim	Adalet	Toplam
Tarık ve Beyaz Karga	-	-	5	5	-	-	1	2	3	-	2	4	-	-	2	2	-	1	1	-	-	-	2
Merva'nın Yolculuğu	-	-	-	3	-	4	1	3	1	6	1	4	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	2
Öteki Aslanlar	2	3		1		1		2	2	1	1	3	1	1	1	2	2	1				1	2
Yolculuk	4	3	3	-	3	3	2		2		-	-	1	-	1	-	2	-		-	-	-	2
Hoş Geldiniz	3	1	4	-	3	-	1	1	-	-	1	1	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	2
Bot Hikayesi	-	3	-	7	1	1	2	-	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Başka Bir Yerde Yaşasaydım	5	1	-	1	1	-	1	1	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-	1	-	1	-	1
Dönme Dolap	1	2	-	-	-	-	3	-	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Benim Adım Mülteci Değil	1	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7

Tablo 3 incelendiğinde belirtilen değerlerin en fazla yer verildiği kitabın Kayıktaki Çocuk (102) olduğu görülmektedir. Bu kitapta estetik, cesaret ve dostluk değerleri en çok ifade edilen değerlerdir. Bu değerlerin yanı sıra barış, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sabır, sevgi, şefkat ve yardımsesverlik değerlerini barındıran ifadeler de kitapta yer almaktadır. Ancak adalet, çalışkanlık, kültürel mirasa sahip çıkma, özdenetim, saygı, sorumluluk ve vatanseverlik değerleri ile ilgili ifadeler Kayıktaki Çocuk kitabında rastlanmamıştır. Tabloya göre Taştan Adımlar kitabı incelenen değerleri en fazla barındıran ikinci kitaptır. Bu kitapta en sık yer verilen değerler, sevgi, özgürlük ve dürüstlüktür. Taştan Adımlar kitabında hiç yer verilmeyen değerler ise adalet, cesaret ve saygı değerleridir. Karton Kutu isimli kitapta en sık ifade edilen değer sevgi, dürüstlük ve estetikdir. Bu kitapta hiç vurgulanmayan değerler ise adalet, barış, çalışkanlık, fedakârlık, hoşgörü, misafirperverlik, özdenetim ve saygı değerleridir. Evinden Uzakta isimli kitapta en çok sevgi, özgürlük ve dostluk değerleri işlenmiştir. Arkadaşım Koku'da dürüstlük ve dostluk değerleri ön plana çıkmaktadır. Tarık ve Beyaz Karga'da estetik ve dostluk, Merva'nın Yolculuğunda sorumluluk, Öteki Aslanlarda saygı ve sevgi, Yolculuk'ta dürüstlük, Hoş Geldiniz'de dostluk, Bot Hikayesi'nde estetik, Başka Bir Yerde Yaşasaydım'da dürüstlük, Dönme Dolap'ta sorumluluk ve son olarak Benim Adım Mülteci Değil isimli kitapta sabır değeri en sık olarak ifade edilmiştir.

Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Değerlere Aykırı Durumlar**Tablo 4:** Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Değerlere Aykırı Durumlar

Değerler Listesi	f	%
Savaş	18	24,66
Misafirperverliğe aykırılık	15	20,55
Güvensizlik	9	12,33
İrkçilik	7	9,59
Yardımsaverliğe aykırılık	7	9,59
Tutsaklık	6	8,22
Ölüm	6	8,22
Kibir	2	2,74
Çocuk işçiliği	1	1,37
Duyarsızlık	1	1,37
Rüşvet	1	1,37
Toplam	73	100

Tablo 4'e bakıldığında resimli çocuk kitaplarında yer alan değerlere aykırı durumların en fazla savaş temasıyla ilgili olduğu görülmektedir. Toplam aykırı ifadelerin %24.66'sını savaş kavramını barındıran ifadeler oluşturmaktadır. Misafirperverliğe aykırı ifadelerin sıklığı 15 ve toplam aykırı durumların %20.55'ini kapsamaktadır. Güvensizlik, ırkçılık, yardımsaverliğe aykırı durumlar, tutsaklık ve ölüm de kitaplarda sık rastlanan kavramlardır. Bunlara ek olarak çocuk işçiliği, duyarsızlık ve rüşvet barındıran kitaplar da vardır. Kitaplarda yer alan örnek ifadeler şu şekildedir:

Savaş: *Bizim gibi savaştan kaçan, bombalardan uzaklaşmaya çalışan insanlarla...* (Taştan Adımlar:17).

Misafirperverliğe aykırı durum: *Fakat burada kalmanı istemeyenler olabilir; Acaba kendine daha iyi bir yer mi bulsan?* (Kayıktaki Çocuk: 17).

Güvensizlik: *Bütün istediğin korkmayacağın bir yaşam, bir yıl, bir hafta* (Evinden Uzakta: 7).

İrkçilik: *Biz ormanımıza yabancıları almayız. Hele başka renk tüyleri olanları kesinlikle almayız.* (Öteki Aslanlar: 12).

Yardımsaverliğe aykırı durum: *Sınırı geçmenize izin yok. Geri dönün diye bağırdı öfkeli muhafız.* (Yolculuk: 21)

Tutsaklık: *Korku, teneffüslerde ondan başka kimseyle konuşmamı istemiyor.* (Arkadaşım Korku: 12).

Ölüm: *Ve bir gün savaş babamı aldı.* (Yolculuk: 5).

Kibir: *Aslında bizi sevmiyorsun, çünkü kendini farklı ve daha değerli görüyorsun.* (Öteki Aslanlar:16).

Çocuk işçiliği: *Böyle çalışmak zorunda olan çok çocuk var.* (Başka Bir Yerde Yaşasaydım: 17).

Duyarsızlık: *Bir ses mi geldi sanki? Bilmem geldi mi? Gidip bakabiliriz. Çok üşendim, çayı uzatsana.* (Hoş Geldiniz: 14).

Rüşvet: *Annem adama biraz para verdi. Adam bizi sınırın diğer tarafına geçirdi.* (Yolculuk: 27).

Tablo 5: Kitap Temelinde Değerlere Aykırı Durumlar
Değerlere Aykırı Durumlar

Kitap isimleri	Savaş	Misafirperverliğe aykırı durum	Güvensizlik	Irkçılık	Yardımsızlığa aykırı durum	Tutsaklık	Ölüm	Kibir	Çocuk işçiliği	Duyarsızlık	Rüşvet	Toplam
Evinden Uzakta	3	2	4	-	2	2	-	-	-	-	-	13
Taştan Adımlar	5	-	-	-	-	3	4	-	-	-	-	12
Öteki Aslanlar	-	3	-	5	2	-	-	2	-	-	-	12
Yolculuk	2	2	2	-	2	-	1	-	-	-	1	10
Kayıktaki Çocuk	1	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	8
Karton Kutu	3	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	5
Hoş Geldiniz	-	2	-	1	1	-	-	-	-	1	-	5
Başka Bir Yerde Yaşasaydım	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4
Merva'nın Yolculuğu	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Arkadaşım Korku	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Benim Adım Mülteci Değil	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tarik ve Beyaz Karga	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Bot Hikayesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Dönme Dolap	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Tablo 5'e bakıldığında en fazla değerlere aykırı ifadeler barındıran kitapların sırasıyla, Evinden Uzakta, Taştan Adımlar ve Öteki Aslanlar olduğu görülmektedir. Evinden Uzakta yoğun olarak güvensizlik duygusu, Taştan Adımlar savaş kavramı, Öteki Aslanlar ise ırkçılık barındırmaktadır. Yolculuk savaş ve ölüm, Kayıktaki Çocuk misafirperverliğe aykırı davranışlar, Karton Kutu savaş ve son olarak Hoş Geldiniz isimli kitapta misafirperverliğe aykırı davranışlar en çok yer alan değere aykırı durumlardandır. Bunlara ek olarak, Arkadaşım Korku tutsaklık, Benim Adım Mülteci Değil güvensizlik durumu içermektedir. Tarik ve Beyaz Karga, Bot Hikayesi ve Dönme dolap isimli kitaplarda ise değerlere aykırı herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bulgular

Tablo 6: Katılımcılara Göre Kitaplarda Bulunması Gereken Değerler

Değerler	<i>f</i>	%
Hoşgörü	6	17%
Dayanışma	5	14%
Misafirperverlik	5	14%
Yardımsızlık	4	11%
Vatanseverlik	3	9%
Ait olma	3	9%
Sevgi	2	6%
Saygı	2	6%
Eşitlik	1	3%
Paylaşma	1	3%
Dostluk	1	3%
Barış	1	3%
Özgürlük	1	3%
Toplam	35	100%

Tablo 6’da katılımcılara göre kitaplarda bulunması gereken değerler yer almaktadır. Tabloya göre katılımcılar sırasıyla en çok hoşgörü, dayanışma ve misafirperverlik değerlerinin kitaplarda yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Bunlara ek olarak katılımcılar, misafirperverlik, vatanseverlik, ait olma, sevgi, saygı, eşitlik, paylaşma, dostluk, barış ve özgürlük değerlerinin de olması gerektiğini düşünmektedir.

K5: *Yardımlaşma, dayanışma, barış misafirperverlik bulunmalı, okuduklarımdan da bunlar vardı ek olarak hoşgörü saygı, merhamet, sevgi ve dostluk da vardı. Olumsuz değerler de vardı, kitapta çatışmalar vardı.*

K8: *Bu tür çocuk kitaplarında konu itibarıyla yardımlaşmak, birlik olmak, benimsemek değerleri yoğun olarak bulunmalıdır bence. Çünkü göç olayını yaşayan çocuklar üzerine yoğunlaşmış bir edebiyat türünde evinden ayrılmış çocukların başka çocuklar, insanlar tarafından ayrıştırıcı değil de benimseyici ve yardımsever tutumları, kitabı okuyan çocuklara doğru bir mesaj verecektir diye düşünüyorum.*

Tablo 7: Katılımcılara Göre Okudukları Kitaplarda Karşılaştıkları Değerler

Değerler	f	%
Hoşgörü	7	17,95
Misafirperverlik	6	15,38
Sevgi	4	10,26
Saygı	4	10,26
Dostluk	4	10,26
Yardımseverlik	3	7,69
Barış	3	7,69
Dayanışma	2	5,13
Eşitlik	2	5,13
Vatanseverlik	1	2,56
Ait olma	1	2,56
Özgürlük	1	2,56
Şefkat	1	2,56
Paylaşma	0	0,00
Toplam	39	100,00

Tablo 7’de katılımcıların okudukları göç temalı resimli çocuk kitaplarında karşılaştıkları değerler yer almaktadır. Katılımcılar tarafından ifade edilme sıklığına göre kitaplarda hoşgörü, misafirperverlik, sevgi, saygı, dostluk, yardımseverlik, barış, dayanışma, eşitlik, vatanseverlik, ait olma, şefkat ve paylaşma değerleri vardır.

K4: *Okuduğum kitapların çoğu sert dille anlatılmıştı. Hoşgörülü anlatılanlar da vardı. Nezaket hiç yoktu. Saygı vardı ama sevgi yoktu. Bence bu kitaplar büyükler için bile sert anlatılmış. Resimler çok sert. Çocuklar için çok uygun olduklarını düşünmüyorum.*

K6: *Kitaplarda misafirperverlik, yardımlaşma ve vatan sevgisi vardı. Kendi vatanlarına olan özlem vardı.*

Tablo 8: Katılımcıların Kitapların Değer Öğretiminde Kullanılabilirliğine Yönelik Görüşleri

Katılımcı Görüşleri	f	%
Kullanılabilir	8	88,89
Etkileşimli okuma yapılarak kullanılabilir.		
Canlandırma teknikleri gerçekleştirilebilir.		
Haftanın kitabı olarak kullanılabilir.		
Örnek olay yöntemiyle kullanılabilir.		
Kullanılmamalı	1	11,11
Toplam	9	100

Katılımcıların kitapların değer öğretiminde kullanılabilirliğine yönelik görüşlerinde 8 katılımcı kullanabileceğini ifade ederken yalnızca bir katılımcı kullanılamayacağını belirtmiştir. Kullanılabileceğini ifade eden katılımcılar, etkileşimli okuma, canlandırma teknikleri, haftanın kitabı ve örnek olay yöntemiyle birlikte kullanılabileceğini düşünmektedir.

K8: Bu kitaplar elbette değer öğretiminde kullanılabilir. Aileleri tarafından çocuklara okunan ya da okuma yazma çağında olan çocuklar tarafından okunan bu hikâyeler kitap bitiminde büyükleriyle yaşananları yorumlayabilirler. Daha önemlisi okullarda her sınıfta ya da okul genelinde tiyatro ile canlandırılarak ve bu tiyatroya çocukları katarak yaşananların ve kazandırılmak istenilen değerlerin aktarımı kolay olacaktır. Konuyla ilgili tiyatrolara veya sinemalara çocukların yönlendirilmesi ve aileleri ile izlenmesi sağlanabilir. Her sınıfta öğretmenler tarafından bu kitaplar kitaplıklara daha sık yerleştirilirse değer öğretiminde yine bir artı elde edilebilir.

Tablo 9: Katılımcılara Göre Kitapların Değer Öğretiminde Güçlü Yönleri

Katılımcı Görüşleri	f	%
Çok fazla değer barındırması	2	22,22
Yan metinsel unsurları güçlü	2	22,22
Dil ve anlatımı güçlü	2	22,22
Farkındalık kazandırılabilir	2	22,22
Gerçeklik unsuru güçlü	1	11,11
Toplam	9	100,00

Tablo 9’da katılımcıların kitapların değer öğretiminde güçlü yönlerine yönelik görüşleri yer almaktadır. Katılımcılara göre kitapların çok fazla değer barındırması, yan metinsel unsurlarının güçlü oluşu, dil ve anlatımı, farkındalık kazandırılabilir oluşu ve gerçeklik yönü değer öğretiminde kitapların güçlü yönüdür.

K1: Güçlü yönü birçok değer barındırması ve empati kurmayı sağlayabilir.

K2: Kitabın yapısal özellikleri düşünüldüğünde yazı ve resim oranı oldukça iyiydi. Birçok kitaptaki resimler çocuklar için uygundu dil ve anlatım açısından kitaplar çocuğun seviyesine uygundu.

Tablo 10: Katılımcılara Göre Kitapların Değer Öğretiminde Zayıf Yönleri

Katılımcı Görüşleri	f	%
Yazılı ve görsel metin çok ağır	5	41,67
Zayıf yönü yok	2	16,67
Çok korkutucu	2	16,67
Nazım yazım biçimi anlamın önüne geçiyor	2	16,67
Resimlemeler ürkütücü	1	8,33
Toplam	12	100,00

Tablo 10’a göre katılımcılar en çok yazılı ve görsel metnin ağırlığı nedeniyle kitapları değer öğretiminde zayıf bulmuştur. Bazı katılımcılar kitaplarda korkutucu unsurlar bulunduğu, yazım biçimi nedeniyle anlamın güçlüğüne vurgu yapmıştır. İki katılımcı kitapların değer öğretiminde zayıf yönünün bulunmadığını belirtmiştir.

K2: Zayıf yönleri çocukları paniğe kapılabilecek renk seçimi vardı resimlemeler daha canlı renkler kullanılabildi. Çok hassas bir konu olduğu için sorun yaşamayan öğrencileri de korkuya kapatabiliriz.

K6: Kitaplar her ne kadar büyük bilgi kaynakları olsa da göç temalı resim kitapları da verilmek istenen değer öğretiminde tabi ki bazı yönlerden eksik kalıyor. Kitap içerisinde yer alan kelimeler adına varsa kitap arkasında değil de yanında, kitaba ufak bir ipe bağlı şekilde mini bir sözlük yerleştirilebilir. Bu da cümlelerin daha net anlaşılmasını sağlar diye düşünüyorum. Dolayısıyla verilmek istenen değer de daha iyi anlaşılır. Ayrıca bazılarının anlatımındaki şirsellik her ne kadar kısa ve öz bir katkı sunsa da bir nebze azaltılıp anlaşılabilirliği kolaylaştırır. Çocukları, yaşanan bu olayların gerçekte var olduğunu inandırmak güç olacaktır. Bu problemle karşılaşabiliriz. Çünkü çocuk dünyası olumsuzluklara alışık bir dünya değil. Hep iyi olana, olumlu olana odaklı. Kalpleri çok temiz ve hassas. Dolayısıyla yaşanan bu

durumların yüzde yüz gerçekliğinin bir şekilde aktarılması değerlerin kazandırıldıktan sonra kalıcılığını sağlayacaktır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çocukların okuduğu kitapların kahramanlarıyla özdeşim kurması nedeniyle, çocukların model aldığı kahramanların yanlış bir tutum içinde olması, çocuğun yaşamında kullanacağı yanlış bir davranışı ortaya çıkarabilir (Melanlıoğlu, 2020a: 686). Bu bağlamda göç temalı resimli çocuk kitaplarının hangi değerlerle anlatıldığı önemlidir. Araştırmanın sonuçlarında göç temalı resimli çocuk kitaplarında incelenen değerler arasında en fazla yer alan değerler; dürüstlük, sevgi, dostluk ve estetik olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum alanyazında yer alan resimli kitaplardaki değerleri inceleyen çalışmalarla (Yılar, 2016: 501; Azizoğlu, Gökmenoğlu ve Bozcan, 2018: 132-133; Dilek, 2017: 78; Öksüz, Keskin ve Çetinkaya, 2018: 29; Dirican ve Dağlıoğlu, 2014: 65; Cengiz ve Duran, 2017) benzerlik taşımaktadır. Farklı temalarda ele alınan resimli çocuk kitaplarında benzer değerlerin varlığı resimli kitaplarda farklı konuların benzer değerlerle anlatıldığını işaret etmektedir. Yine mevcut araştırmanın sonuçlarına göre göç temalı resimli çocuk kitaplarında incelenen değerlerden fedakârlık, çalışkanlık, vatanseverlik, kültürel mirasa sahip çıkma, öz denetim ve adalet değerlerine az yer verildiği ortaya çıkmıştır. Cengiz ve Duran (2017: 225) inceledikleri resimli çocuk kitaplarında, saygı, misafirperverlik ve hoşgörü değerlerine daha az yer verildiğini, vatanseverlik değerine hiç yer verilmediğini belirtmektedir. Yine benzer bir şekilde Dilek (2018: 78), Feridun Oral'ın resimli çocuk kitaplarında saygı, adil olma, cesaret, vatanseverlik, kültürel mirasa sahip çıkma ve fedakârlık değerlerine yer verilmediği sonuçlarına ulaşmıştır. Öksüz, Keskin ve Çetinkaya'nın (2018: 29) araştırmaları da benzer sonuçları işaret etmektedir. Araştırmaya göre sosyal medyada en fazla önerilen 15 resimli çocuk kitabında da vatanseverlik, adalet ve misafirperverliğe az ya da hiç yer verilmediği ifade edilmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarında incelenen değerler arasında hiç rastlanmayan bir değer yoktur. Özellikle benzer araştırmalarda misafirperverlik değerine az yer verildiği ve vatan sevgisi değerine hiç yer verilmediği ifade edilmektedir. Göç temalı resimli çocuk kitaplarında misafirperverlik değerine önemli ölçüde yer verildiği buna ek olarak vatanseverlik değerinin kitaplarda yer aldığı görülmüştür. İncelenen kitapların göç temalı olması ve bu değerlerin kitapların içinde olması göç, misafirperverlik ve vatanseverlik kavramlarının birbiriyle ilişkili kavramlar olmasıyla açıklanabilir. Cengiz ve Duran'a (2017: 225) göre vatan sevgisi bireylere çeşitli değerleri içinde yaşatmayı öğretmektedir. Okurlar tarafından tercih edilen kitaplarda bu değerlerin olmaması önemli bir sorun olarak belirtilmektedir. Göç temalı resimli çocuk kitaplarında bu değerlerin varlığı kitapların değer öğretiminde güçlü yönü olarak ifade edilebilir. Şimşek ve Çiftçi (2021: 733) çeşitli değerler barındıran mültecilik, göç gibi temaları barındıran çocuk edebiyatı ürünlerini kullandıkları araştırmalarında, çocuk kitaplarının 7. sınıf öğrencilerinin mültecilere yönelik olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak göç temalı resimli çocuk kitaplarının değer öğretiminde bir araç olarak kullanılabileceği yorumu yapılabilir.

Çocuklar masal ve hikâyelerde yer alan hüznü ve sevinci içselleştirirler (Cengiz ve Duran, 2017: 225). Araştırmanın diğer bir sonucu da kitaplarda birçok değere aykırı durumun var olmasıdır. İncelenen kitaplarda savaş, misafirperverliğe aykırı durum, güvensizlik, ölüm gibi olumsuz durumların varlığı tespit edilmiştir. Dolan (2014: 107) göç ve mülteci temalı kitaplarda kurgu oluşturulurken kayıp, yalnızlık, kargaşa, kaos, yeni bir ülkeye yerleşirken yaşanan zorluklar gibi bir dizi temanın kullanıldığını belirtmektedir. Benzer şekilde Arıcı ve Işıtan (2021) göç ve mülteci temalı resimli çocuk kitaplarda misafir perverlik değeri ve bu değere aykırı değerlerin varlığını tespit etmiştir. Resimli çocuk kitaplarının kurgusal ürün olması ve var olan kurgunun içinde değerlere aykırı durumların varlığı, kitapta oluşturulmak istenen çatışmayla açıklanabilir. Melanlıoğlu (2020a: 685) çocuk edebiyatında mülteci kahramanların yaşadıkları çatışmaların, yaşam gerçeklerine uygun olduğunu ancak bu çatışmaların genel itibarıyla çocuğa görelilik ilkesinden uzak olduğunu belirtmektedir. Melanlıoğlu (2020b: 177) araştırmasının sonucunda göç temalı resimli çocuk kitaplarını okuyan çocukların farklı konularda duyarlılık göstereceğini belirtmekte ve mülteci çocuklarla empati kurabilmeleri için ev sahibi çocukların bu kitaplarla verilecek duyarlılık eğitimine ihtiyaçlarının olduğunu ifade etmektedir. Ülker Erdem, Aydos ve Çoban (2016: 926) resimli çocuk kitaplarında bulunan olumsuz duygu durumlarının, çocuklar için öğretici olabileceğini, özdeşim kurma ve empati yapma becerilerinin gelişeceğini aktarmaktadır. Bunlara ilave olarak benzer bir araştırmada Altunbay ve Çakır da (2018: 107) savaş ve göç gibi insan yaşamını etkileyen olayların edebi eserlerde yer almasının insanların bakış açılarının gelişmesine, toplumsal ve evrensel hassasiyetin oluşmasına katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Alanyazında yer alan araştırmalar ve

mevcut araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak göç temalı resimli çocuk kitaplarında yer alan olumsuz durumların göç olgusunu gerçekçi bir şekilde ortaya koymada güçlü bir yönü olarak nitelendirilebilir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre sınıf öğretmenleri göç temalı resimli çocuk kitaplarını değer öğretiminde kullanılabılır bulmakta, kitapların içerisinde birçok değer barındırdığını belirtmekte, etkileşimli okumalar, canlandırma etkinlikleri ve örnek olaylarla birlikte kitapların kullanılabileceğini ifade etmektedirler. Bunlarla beraber kitapların dili ve görsellerde yer alan korku unsurları nedeniyle kitapları eleştirmektedirler. Akhan, Subaşı ve Açıl'ın (2020: 129) araştırma sonucunda öğretmenlerin, kök değer öğretiminde günlük hayat örnekleri, drama ve hikâyeleştirme etkinliklerinin kullanılması gerektiğini belirttiğini ifade etmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak bu iki araştırmanın katılımcılarının değer öğretiminde benzer yöntem ve tekniklerin kullanılabileceğini ifade ettiği söylenebilir. Ayrıca Bayırlı, Dorukçu ve Tüfekçi'nin (2020: 884) araştırma sonuçlarına göre öğretmenler kültür aktarımı sağlanması için değerler eğitiminin gerektiğini düşünmektedir. Çeviri resimli çocuk kitaplarını kültür aktarımı açısından inceleyen Çetinkaya ve Durmaz (2020: 953) kitaplarda farklı kültürlere ait birçok unsurun barındığını belirtmektedir. Göçün evrensel bir konu olduğu düşünüldüğünde farklı kültürlere ait değerlerin göç temalı resimli çocuk kitaplarında var olabileceği çıkarımı yapılabilir.

Genel olarak araştırmanın sonuçlarında göç temalı resimli çocuk kitaplarında dürüstlük, sevgi, dostluk ve estetik değerine sıkça yer verildiği, fedakârlık, çalışkanlık, vatanseverlik, kültürel mirasa sahip çıkma, öz denetim ve adalet değerlerine az yer verildiği ortaya çıkmıştır. İncelenen kitaplarda savaş, misafirperverliğe aykırı durum, güvensizlik, ölüm gibi olumsuz durumların bulunduğu görülmüştür. Bunlara ek olarak sınıf öğretmenleri göç temalı resimli çocuk kitaplarının değerler eğitiminde kullanılabileceğini düşünmekte, kitapların içerisinde birçok değer barındırdığını belirtmekte, etkileşimli okumalar, canlandırma etkinlikleri ve örnek olaylarla birlikte kitapların zenginleştirilebileceğini ifade etmektedirler. Bunlarla beraber kitapların dili ve görsellerde yer alan korku unsurları nedeniyle kitapları eleştirmektedirler.

Araştırmanın sonucunda hassas bir konu olan göç ve göçmenlik konularının öğretimi gerçekleştirilirken sınıf içi öğrenme ortamlarında resimli çocuk kitaplarından yararlanılması, resimli çocuk kitaplarında yer alan değerlerle birlikte öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarının güçlendirilmesi önerilebilir. Yazarlar ve yayınevlerinin çocuklara yönelik hazırladıkları kitaplarda yer alan çatışma unsurlarının çocuğa görelilik ilkesine dikkat edilerek oluşturulması tavsiye edilebilir. Gelecek araştırmalarda ilkokul seviyesinde göç temalı resimli çocuk kitaplarının kullanımının ev sahibi öğrencilerin göçmen öğrencilere bakışlarına olan etkisini inceleyen araştırmalar yapılabilir.

Yazarlık Katkısı

Araştırma sürecinde 1. yazar makaleye %60, 2. yazar %40 oranında katkı sağlamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Kurul Adı: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Karar Tarihi: 21.03.2022

Belge Numarası: 254416

KAYNAKÇA

- Akhan, N. E.; Subaşı, E. ve Açıl, F. B. (2020). Öğretmen Adaylarının Kök Değerlere İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 3(2), 115-134.
- Akyol, T. (2021). A Journey to the Values With Picture Books: A Research on the Value Acquisition of Young Children. *International Online Journal of Education and Teaching*, 3(1), 1678-1691.
- Altunbay, M. ve Çakır, E. (2018). Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Savaş Ve Göç Olgusu ("Uçurtma Avcısı" ve "Kuş Olsam Evime Uçsam" Adlı Eserler Örnekleme). *Sakarya University Journal of Education*, 8(2), 96-110.
- Arıcı, M. R. ve Işıtan, S. (2021). Göç ve Mülteci Konulu Resimli Çocuk Kitaplarının İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 683-713.
- Arseven, T. (2016). "Kömür Karası Çocuk" Adlı Romanda Göç Olgusu. (Ed.: M. Günyüz, B.V. Yıldız ve T. Şimşek). *III. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 45-52). İstanbul: Step Matbaacılık.
- Azizoğlu, Ç.; Gökmenoğlu, T. ve Bozcan, E. Ü. (2018). Çocuk Kitaplarında Değerler KKTC'de Örtük Program Bağlamında Bir Çalışma. *Başkent Universty Journal of Education*, 5(2), 122-138.

- Barnitz, J. G.; Gipe, J. P. ve Richards, J. C. (1999). Linguistic Benefits of Literature for Children's Language Performance in Teacher Education Contexts. *The Reading Teacher*, 52(5), 528-531.
- Bayırlı, H.; Doruk, O. ve Tüfekçi, A. (2020). Öğretmenlerin Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - ENAD*, 8(3), 865-894.
- Bayram, S. (2019). "Gurbet Kuşları" Adlı Eserde Göç Kuramlarının İzini Sürmek. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 113-122.
- Braden, E. G. (2019). Do You Have Papers?: Latinx Third Graders Analyze Immigration Policy Throughcritical Multicultural Literature. *Children's Literature in Education*, 50(4), 464-480.
- Bulut, S. (2018). Çocuk Edebiyatında Sığınanlar: Zorunlu Göç Öyküleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 383-410.
- Büyüköztürk, Ş.; Çakmak, E. K.; Akgün, Ö. E.; Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cengiz, Ş. ve Duran, E. (2017). Okul Öncesi Dönemine Ait Hikâye Ve Masallardaki Değerlerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 42(191), 205-233.
- Cummins, A. (2016). Refugees and Immigrants in Children's Fiction. *A Journal of the Texas Council of Teachers of English Language Arts*, 46(2), 24-29.
- Çetinkaya, F. Ç. ve Durmaz, M. (2020). Çeviri resimli Çocuk Kitaplarının Kültür Aktarımı Açısından İncelenmesi Stili. *BoluAbant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 945-959.
- Dilek, A. (2017). Feridun Oral'ın Resimli Hikaye Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 61-86.
- Dirican, R. ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikaye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi. *Cumhuriyet İnternational Journal of Education*, 3(2), 44-69.
- Dolan, A. M. (2014). Intercultural Education, Picturebooks and Refugees: Approaches for Language Teachers. *CLELE Journal*, 2(1), 92-109.
- Erhan, G. (2020). Resimli Çocuk Kitaplarının Barış Eğitimi Bileşenlerinden "Kültürel Farkındalık" Bileşeni Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 24-46.
- Erlanson, D.; Harris, E.; Skipper, B. ve Allen, S. (1993). *Doing Naturalistic Inquiry: A Guideto Methods*. Newbury Park: CA: Sage.
- Fernández, M. T.; Fernández, J. S. ve Martín, D. R. (2019). Values and Intercultural Experiences Through Picture Books. *The Reading Teacher*, 73(2), 205-213.
- Hope, J. (2008). "One Day We Had To Run": The Development of the Refugee Identity in Children's Literature and its Function in Education. *Children's Literature in Education*, 39(4), 295-304.
- Horne, J. C. (2010). Harry and the Other: Answering the Race Question in J. K. Rowling's Harry Potter. *The Lion and the Unicorn*, 34(1), 76-104.
- İnal, E. (2021). Resimli Çocuk Kitaplarında Göç Teması ve Kültürlerarası Duyarlılık Bağlamında Anlatı Unsurlarının Kullanımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 0(Ö9), 166-173.
- Kıymaz, M. S. ve Kıymaz, N. (2015). Türk Çocuk Edebiyatındaki Savaş Ve Göç Konulu Hikâyelerin İleri Yavrutürk Çocuk Dergisindeki Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Urban Academy*, 8(4), 162-172.
- Lukens, R. J.; Smith, J. ve Coffel, C. M. (2013). *A Critical Handbook of Children's Literature*. Essex: Pearson Education Limited.
- Mallan, K. (2017). *Children's Literature in Education*. (G. Noblit, Dü.). Oxford University Press: Oxford Research Encyclopedia of Education.
- Melanlıoğlu, D. (2020a). Çocuk Edebiyatındaki Mülteci Kahramanların Yaşadıkları Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(2), 665-691.
- Melanlıoğlu, D. (2020b). Çocuk Edebiyatındaki Kayıp Mültecilerin İzinde Duyarlılık Eğitimi. *Türkiyat Mecmuası - Journal of Turkology*, 30(1), 161-179.
- Miles, H. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Sage.
- Öksüz, H. İ.; Keskin, H. K., ve Çetinkaya, F. Ç. (2018). Sosyal Medya Platformunda En Fazla Önerilen 15 Resimli Çocuk Kitabının Hayat Bilgisi Pogramında Yer Alan Değerler Bakımından İncelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 13-31.

- Özyıldırım, E.; Kurudayıoğlu, M. ve Yıldırım, K. (2021). Çok Kültürlü Sınıf Ortamlarında Öğrencilerin Resimli Çocuk Kitaplarındaki Göçün Nedenleri, Süreci ve Sonucuna Yönelik Tepkileri. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15(35), 259-289.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2017). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, T. ve Çiftçi, F. (2021). Mültecilik Temalı Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 7. Sınıf Türkçe Derslerinde Öğrencilerin Mültecilere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Millî Eğitim*, 50(1), 715-742.
- Temur, M. ve Ertem, İ. S. (2019). Çocuk Edebiyatında Göç ve Göçmenlik. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 451-466.
- Uysal, S. S. ve Şen, E. (2021). "Kuş Olsam Evime Uçsam" Adlı Çocuk Edebiyatı Yapıtının Göç Olgusu Açısından İncelenmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi - ÇEDED*, 4(1), 62-79.
- Ülker Erdem, A.; Aydos, E. H. ve Çoban, A. (2016). Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Olumsuz Duygular ve Karakterlerin Kullandığı Baş Etme Stratejileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 914-931.
- Ward, N. A. ve Warren, A. N. (2019). "In Search of Peace": Refugee Experiences in Children's Literature. *The Reading Teacher*, 73(4), 405-413.
- Yakar, Y. M. (2017). Türk Çocuk Edebiyatında Göç Olgusu. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (58), 339-353.
- Yılar, R. (2016). İlettiği Değerler Açısından İlkokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler Üzerinde İncelemeler. *Journal of Bayburt Education Faculty*, 11(2), 490-506.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K.; Aykaç, N. ve Okçu, S. T. (2019). Yaratıcı Drama ve resimli Çocuk Kitapları: Kültürlerarası Duyarlılığı Geliştirmek İçin Örnek Bir Uygulama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 14(1), 55-72.
- Yılmaz, O. ve Yakar, Y. M. (2018). Türk Çocuk Edebiyatından Sorun Odaklı Yaklaşım. *Çocuk ve Medeniyet*, 0(2), 22-42.
- Yi, J. H. (2014). "My Heart Beats in Two Places" : Immigration Storiesin Korean-American Picture Books. *Children Korean-American Picture Books*, 0(45), 129-144.
- Yiğitbaşı, K. G. (2018). "Yolculuk" Adlı Çocuk Kitabının Greimas'ın Göstergebilimsel Çözümlemesi ile İncelenmesi. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(1), 53-79.